

Nr 107

Av herr Jansson i Benestad m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Studiebidrag och stipendier.

Den studiehjälp i form av studielån, allmänna och särskilda studiebidrag, stipendier m. m., som staten numera lämnar studerande vid olika skolor och utbildningsanstalter, har i väsentlig grad bidragit till demokratiseringen av utbildningsväsendet. Denna bör också föras vidare, så att ungdomarna i största möjliga omfattning kan få en utbildning, som lämpar sig för deras individuella begåvning, anlag och intressen, oberoende av föräldrars och målsmäns bostadsort och ekonomiska villkor. Denna målsättning kan inte uppnås med mindre än att staten lämnar betydande ekonomiska bidrag till de studerandes uppehälle under utbildningen.

Med hänsyn såväl till de stora kostnader som det moderna undervisningsväsendet kräver som till de dryga anspråk andra verksamhetsområden ställer på statskassan är det emellertid ofrånkomligt att studiehjälpen avvåges på ett rationellt sätt, så att kostnaderna för densamma kan hållas inom ekonomiskt försvarbara gränser. Särskilt i nuvarande statsfinansiella läge, då statens utgifter stiger i vida snabbare takt än inkomsterna, framträder detta önskemål med ökad skärpa.

Vid 1953 års riksdag beslutades en väsentlig förbättring och utökning av studiehjälpen, och fyra år senare — år 1957 — företogs ytterligare en utbyggnad av studiehjälpssystemet. Sistnämnda års riksdag beslutade efter förslag av Kungl. Maj:t i nämnda års statsverksproposition att införa en ny bidragsform, s. k. allmänt studiebidrag, som skulle utgå till alla ungdomar mellan 16 och 18 år, som fortsatte sin utbildning vid olika läroanstalter och deltog i heldagsundervisning av minst fyra månaders längd per läsår. Detta studiebidrag konstruerades så, att det sammanlagda beloppet per år skulle ungefär motsvara det allmänna barnbidraget efter den höjning av detsamma, varom nämnda års riksdag fattade beslut. Det nya bidraget motiverades av familjepolitiska skäl. Det allmänna barnbidraget upphör att utgå vid 16 års ålder, men de ungdomar, som efter slutad obligatorisk skolgång fortsätter sin utbildning, kan i regel icke försörja sig själva genom arbete vid sidan av skolgången, varför kostnaderna för utbildningen blir en ekonomisk belastning för deras föräldrar. Man ansåg det fördenskull önskvärt, att ekonomiska förmåner, ungefär motsvarande barnbidraget, skulle utgå för de ungdomar, som fortsatte sin utbildning. Det allmänna studiebidraget kan alltså sägas utgöra ett slags förlängning av det allmänna barnbidraget och är liksom det sistnämnda generellt, d. v. s. icke behovsprövat.

Studiehjälpsmyndigheterna hade i sina anslagsäskanden inför budgetåret 1957/58 med hänsyn till penningvärdets fall föreslagit en höjning av de behovsprövade stipendierna till obemedlade och mindre bemedlade elever samt av de s. k. särskilda studiebidragen, som utan behovsprövning tilldelas elever, som icke är bosatta på skolorten, för inackorderingar, dagliga resor mellan hemmet och skolorten m. m. Med hänsyn till beslutet om införande av det allmänna studiebidraget beviljade statsmakterna icke denna begärda höjning för eleverna i åldersklasserna 16 till 18 år, vilka avsågs bli kompenserade för penningvärdeförsämringen genom denna nya bidragsform. Däremot beslöt riksdagen att för eleverna över 18 års ålder höja maximibeloppen för stipendier och särskilda studiebidrag med i runt tal 20 procent. De av 1957 års riksdag fastställda grunderna för studiehjälpen är alltjämt gällande.

Ur principiell synpunkt kan man ställa sig tveksam till en sådan bidragsform som det allmänna studiebidraget. Det utgör som sagt ett slags förlängning av det allmänna barnbidraget, men syftet med detta sistnämnda bidrag är ju att lätta barnfamiljernas försörjningsbörda rent allmänt, icke att utgöra hjälp för finansiering av utbildning. Bidrag för detta ändamål bör konstrueras så, att det främjar just detta speciella syfte. Dessutom är det onekligen en inkonsekvens, att det allmänna studiebidraget upphör att utgå, då eleven fyller 18 år. Många ungdomar fortsätter ju sin utbildning även efter denna ålder. Bidraget borde i så fall utgå, så länge vederbörande hölle på med sin utbildning, fränsett utbildning av högskolemässig natur, där andra studiehjälpsmöjligheter föreligger. Studerande ungdomar över 18 års ålder sättes alltså i ett sämre läge än de, som icke uppnått denna åldersgräns.

I den i år framlagda budgeten har myndigheternas anslagskrav beskrivits hårt, även i fråga om i och för sig mycket motiverade anslagshöjningar. Trots detta föreligger ett stort underskott i driftbudgeten, varför ytterligare nedskärningar är oundvikliga, om nya skattehöjningar skall undgås. Med hänsyn till detta allvarliga läge och även med hänsyn till ovan anförda principiella betänkligheter vill vi föreslå, att det allmänna studiebidraget slopas. I stället bör maximibeloppen för stipendier och särskilda studiebidrag för studerande ungdomar mellan 16 och 18 år höjas till samma nivå, som nu gäller för de elever, som fyllt 18 år. Det vill med andra ord säga, att reglerna för studiehjälpen skall bli lika för dessa båda ålderskategorier. När det statsfinansiella läget förbättrats bör frågan om den lämpliga konstruktionen av hela studiehjälpsystemet kunna upptagas till förnyad prövning.

Till studiebidrag och stipendier begär Kungl. Maj:t för nästkommande budgetår ett förslagsanslag på sammanlagt 69,03 miljoner kronor. Av denna summa beräknas 13 miljoner kronor bli erforderliga för utbetalningarna av det allmänna studiebidraget. Ett avskaffande av denna bidragsform skulle alltså minska anslagssumman med nämnda belopp, men härtill kommer de ökade utgifter, som föranledes av vårt förslag om höjning av stipendierna

och de särskilda studiebidragen till elever i åldersgruppen 16—18 år. Hur stora kostnaderna för denna höjning kommer att bli torde vara omöjligt att nu ange, men vi har förslagsvis räknat med ett belopp, motsvarande hälften av kostnaderna för det allmänna studiebidraget, alltså 6,5 miljoner kronor. Vi föreslår fördenskull att den av Kungl. Maj:t äskade anslagssumman sänkes med detta belopp till 62,53 miljoner kronor.

Under hänvisning till vad som sålunda anförts får vi hemställa,
att riksdagen, med bifall till vad som föreslagits i motionen, måtte till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 62 530 000 kronor.

Stockholm den 26 januari 1959

B. Fridolf Jansson
i Benestad

Fritz Börjesson

Erik Larsson
i Norderön